

O pensamento xurídico-social do Padre Sarmiento

Luis Rodríguez Ennes

Editado pola Deputación de Pontevedra, este libro, saído do prelo os primeiros días do outono de 2002, constitúe unhas das máis recentes publicacións do prolífico romanista de Armenteira. Tiven, como case sempre, o agasallo do meu amigo case antes que ninguén e, en xusta recompensa, asumín o compromiso de facerlle unha pequena recensión, que agora, case dous meses máis tarde, remito para a súa publicación.

Demoreime na redacción destas liñas por cuestións ben alleas ó interese que tiña polo libro, do que relera non poucas pasaxes un feixe de veces antes de me decidir a colle-lo ordenador. Nun tempo no que as miñas débedas a editoriais xurídico-laborais se acumulaban, o lecer empregueino en poucas lecturas, das que o pensamento do Padre Sarmiento foi unha das máis proveitosas.

En poucas verbas, o libro ben merece o meu recoñecemento, como o ten, estou certo, de tódolos que xa o leron. A doada lectura –lese dunha vez, sen dificultade– amosa, unha vez máis, o bo facer de Rodríguez Ennes que, lonxe de pretensións eruditas, emprega unha linguaxe sinxela e divulgativa, sen que iso diminúa rigor nin compulsa e cita minuciosa de fontes historiográficas e xurídicas. Neste caso, a brevidade non é incompatible coa fondura na análise, o que lle dá á obra unha axilidade do discurso realmente notable. Ten a virtude de valer, ó mesmo tempo, para introducir na personaxe do bieito galego ós alleos á súa obra, e para facer afondar nela ós xa introducidos.

Como xa nos ten afeitos, a análise das achegas de Frei Martín faina Rodríguez Ennes logo de contextualizalas no seu marco histórico e nas correntes de opinión da súa época. Deste xeito, amósase máis a sobranceira figura dun ilustrado adiantado en moitos aspectos ó seu tempo. O seu pensamento, do que se

ofrece unha escolma máis que representativa, vaise comentando nunha análise crítica moi certaíra.

Dende as súas contribucións no eido do dereito penal –as consideracións do Padre Sarmiento verbo da tortura e a crítica xeral do proceso inquisitivo, aínda daquela vixente nas súas máis crueis expresións, ou o seu rexeitamento da pena capital e das demais penas corporais– ata as súas consideracións verbo do dereito de propiedade reflicten unha personaxe comprometida co seu tempo e coa súa condición de crego, da que en ocasións non se pode afastar totalmente. Sente a necesidade de revisar algunhas das institucións que máis pugnan co progreso e coa xustiza social na súa época, e das que son expoñentes sobranceiros a Mesta –unha das principais causas do despoboamento da España do seu século–, os foros e os morgados. Os destinatarios das súas máis afiadas invectivas son os grupos sociais intermedios, sen que as clases máis altas e titulares dos dereitos reais referidos sexan obxecto de equiparables críticas, quizais pola dita condición de crego dunha orde regular. Parellos sentimentos verte sobre as exaccións tributarias, das que propón unha fonda reforma e simplificación en detrimento dos recadadores intermedios, ós que lles atribúe pingües beneficios no seu labor, alén do razoable e proporcionado en relación coas contías que chegan á Administración rexia.

Abórdanse, así mesmo, outros tópicos máis concretos contidos na obra de Frei Martín. Entre eles, a súa defensa dos escritores de libros fronte ós libreiros, as súas consideracións sobre a galeguización da xustiza ou a marxinação da muller propiciada por consideracións educativas que nada teñen que ver coas súas capacidades naturais. En fin, o seu desprezo ó dereito xustiniano –non tanto en si mesmo considerado, como nos seus excesos interpretativos– e a súa gabanza do dereito nacional ocupan algunhas das derradeiras reflexións do libro.

Rodríguez Ennes achégase, xa que logo, á figura do sobranceiro bieito con afecto, pero sen que lle impida unha análise obxectiva das súas achegas. Xunto cos seus pensamentos máis modernos, queda recollida a súa faciana máis conservadora en defensa dos privilexios clericais e das clases nobiliarias. Sen embargo, estas aparentes contradicións na obra do Padre Sarmiento espertan en maior medida o interese do lector polo personaxe, sen dúbida un dos máis atraentes da cultura galega do século dezaoto.

Este é, quizais, o máis salientable mérito do libro, do que xa remato a súa recensión. A súa lectura, lonxe de esgota-lo interese polo personaxe de Frei Martín, suxire novos achegamentos a un tempo e a un pensamento sempre insuficientemente coñecidos, e a unha obra da que os xuristas, máis que ninguén, somos tributarios. Non é de balde que o asinante do libro sexa un dos máis recoñecidos especialistas no espallamento do dereito romano nas idades Media e Moderna e a súa recepción nos dereitos nacionais.

Jaime Cabeza Pereiro

*Catedrático de dereito do traballo e da seguridade social
Universidade de Vigo*